

Sygn. akt II Ca 389/13

POSTANOWIENIE

Dnia 31 października 2013r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Barbara Nowicka

Sędziowie: SO Alicja Chrzan

SO Piotr Rajczakowski

Protokolant: Agnieszka Ingram

po rozpoznaniu w dniu 17 października 2013 r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z wniosku **J. Z.**

przy udziale **A. T., E. Z. i B. Z.**

o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Kłodzku

z dnia 25 lutego 2013 r., sygn. akt I Ns 198/12

p o s t a n a w i a:

zmienić zaskarżone postanowienie w ten sposób, że zmienić

prawomocne postanowienie Sądu Rejonowego w Kłodzku

z dnia 21 grudnia 2009 r. sygn.akt I Ns 621/09 w przedmiocie

stwierdzenia nabycia spadku po A. P. i stwierdzić,

że spadek po A. P. zmarłej dnia 21 grudnia 2008 r.

w M., ostatnio stale zamieszkałej w K.

na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 8 lipca 2004 r.

nabyli: wnuk J. Z. w 863/1000 części i wnuk A.

T. w 137/1000 części.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 25 lutego 2013r. Sąd Rejonowy w Kłodzku oddalił wniosek J. Z. o zmianę stwierdzenia nabycia spadku po A. P. orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Kłodzku z dnia 21 grudnia 2009r. sygn. akt I Ns 621/09.

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że spadkodawczyni na grzbiecie koperty pocztowej, z datowanym nadaniem pocztowym na 2 czerwca 2004 r. sporządziła w różnym układzie graficznym szereg notatek, używając do tego różnych długopisów. Zapisała m.in. nie stanowiący spójnego z innymi częściami tekstu zwrot „ostatnia moja wola”. Ponadto, wymieniając banki i sumy: Bank (...) - 21 188, Bank (...) - 65 300, Bank w K.10 000, po zsumowaniu o dodatkową kwotę 1 000 euro w Banku w K. dopisała „to wszystko do wybrania dnia 8 lipca 2004 r. dla K. babcia.” Następnie pod wspomnianymi notatkami położony jest kolejny zapis sporządzonym innym długopisem „mieszkanie w K. dla D. mieszkanie w M. dla K.(...) dla K. i proszę o mnie zapomnieć złoto w K. pod obrazkiem za szafą w schowku kominowym 8 lipiec P.” Na kopercie znajdują się także inne notatki, sporządzone innym długopisem „wrzesień 2004 r. zapłacone mieszkanie za prąd do września zapłacone za gaz do zapłacenia za wodę do zapłacenia” oraz zestawienie sumowania kwot „ (...)”.

W dniu 1 sierpnia 2006 r. spadkodawczyni nabyła spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego w Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M., położonego na (...) w M., za cenę 90 000 zł.

W lutym 2012 w lokalu spadkodawczyni położonym na (...) w M. uczestniczka odnalazła w książkach, poszukując dokumentacji lekarskiej dotyczącej A. P., przedstawiony przez wnioskodawcę testament.

A. P. miała zwyczaj sporządzania odręcznych notatek na różnych przedmiotach, takich jak rachunki, koperty, osobne karteczki czy też gazety.

W przeszłości informowała E. Z. i J. Z., że zamierza swoje mieszkanie w M. na (...) przekazać wnioskodawcy. Informowała także E. Z. i A. T., że uczestnikowi postępowania zamierza przekazać mieszkanie w K..

Spadkodawczyni zwracała się do uczestnika postępowania A. T. także imieniem D..

Spadkodawczyni posiadała na rachunku bankowym i lokacie terminowej w (...) Bank (...) S.A. o/M. łącznie 36 850,95 zł. Była właścicielką lokalu mieszkalnego położonego w K. przy ul. (...), wycenionego przez rzeczoznawcę T. M. na 53 100 zł. Spadkodawczyni posiadała także własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego położonego w M. na (...), wycenione przez rzeczoznawcę T. L. na 113 400 zł oraz nieruchomości gruntową niezabudowaną tj. działki nr (...) wycenioną przez T. L. na 121 600 zł.

Przy takich ustaleniach Sąd Rejonowy oddalił wniosek wskazując, że złożona do akt przez wnioskodawcę jako testament koperta zawierająca różne notatki spadkodawczyni testamentem nie jest.

Zgodnie z art. 941 k.c. rozrządzić majątkiem na wypadek śmierci można jedynie przez testament. Spadkodawca może sporządzić testament w ten sposób, że napisze go w całości pismem ręcznym, podpisze i opatrzy datą. Jednakże brak daty nie pociąga za sobą nieważności testamentu własnoręcznego, jeżeli nie wywołuje wątpliwości co do zdolności spadkodawcy do sporządzenia testamentu, co do treści testamentu lub co do wzajemnego stosunku kilku testamentów (art. 949 k.c.).

Jak słusznie zauważyli uczestnicy postępowania, dla ustalenia czy spadkodawca miał wolę testowania istotna jest treść jego oświadczenia woli i użyte do jej sformułowania wyrażenia, okoliczności w jakich oświadczenie zostało złożone, jak również zachowanie spadkodawcy po sporządzeniu oświadczenia. Przede wszystkim, jednak, istotna jest forma samego oświadczenia, bowiem zgodnie z cytowaną wyżej regulacją art. k.c., dla ważności testamentu konieczne jest zachowanie przepisanej formy. Jej zachowanie przesądza bowiem o świadomym i swobodnym podjęciu decyzji i wyrażeniu stanowczej woli w formie czynności prawnej. W zasadzie okoliczności sporządzenia notatki traktowanej przez wnioskodawcę jako testament nie są znane, nie można ich odtworzyć na podstawie zeznań, bowiem nie dotyczą tej konkretnej czynności, lecz wspominają jedynie o ewentualnych motywach i zamierzeniach A. P., wygłaszanych

w dużym przedziale czasowym. Same one nie stanowią o zadysponowaniu majątkiem, co wymaga stanowczego oświadczenia, z zachowaniem przepisanej prawem formy.

Analiza sporządzonych na kopercie zapisków w żadnym razie nie daje podstaw do traktowania ich jako rozporządzenia testamentowego. Na kopercie zapiski uczynione są w różnym układzie graficznym, z różnymi datami, przy pomocy różnych długopisów, co świadczy, że nie stanowiły przejawu wyrażenia woli w formie jednolitej czynności prawnej. Nie da się określić ani czasu ich powstania (brak jakiegokolwiek adnotacji o dacie przy dedykacji „moja ostatnia wola”) ani instytucji prawnej służącej do przeniesienia praw na wymienione w notatkach osoby (jedynie zwrot „dla”). Zważywszy, że A. P. miała zwyczaj zapisywania notatek dotyczących majątku, na różnych nośnikach (luźnych karteczkach, kopertach, rachunkach a nawet gazetach), przy czym, posiadała znaczący majątek w postaci nieruchomości i produktów bankowych, co zmuszało ją do wielokrotnego podejmowania czynności zarządu majątkiem w sformalizowanych czynnościach, brak jest podstaw do twierdzenia, że złożone na kopercie notatki były świadomie i celowo sporządzonym testamentem. Nie może być przecież mowy o skutecznym testowaniu, jeżeli z samej formy nie wynika, że jest to oświadczenie woli w sensie czynności prawnej.

Z tych powodów uznając przedstawione zapiski spadkodawczyni, jako jedynie luźne notatki, bez dającego się odczytać zamiaru rozporządzenia na wypadek śmierci, Sąd wniosek o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycia spadku po A. P. w porządku ustawowym, na rzecz powołania testamentowego z dnia 8 lipca 2004 r. oddalił.

Apelację od powyższego postanowienia złożył wnioskodawca zarzucając mu naruszenie art. 949 § 1 kc poprzez przyjęcie, że dokument sporządzony przez A. P. w dniu 8 lipca 2004r. i przez nią podpisany, nie spełnia wymogów formy ważności przewidzianej dla testamentu holograficznego oraz błąd w ustaleniach faktycznych rozstrzygnięcia polegający na przyjęciu, że dokument z dnia 8 lipca 2004r. jest opatrzony różnymi datami.

Wskazując na te zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez zmianę stwierdzenia nabycia spadku po A. P. zgodnie ze złożonym do akt testamentem z daty 8 lipca 2004r., ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy rozpoznając apelację oparł się na ustaleniach faktycznych Sądu Rejonowego mających uzasadnienie w zebranych w sprawie materiale dowodowym, a ponadto ustalił, że A. P. mówiła znajomym osobom, że sporządziła testament oraz wielokrotnie powtarzała, że mieszkanie ma być dla wnuka K. (dowód: zeznania świadków J. B., I. R., S. S. (1), E. Ś. złożone na rozprawie w dniu 2 lutego 2012r. w sprawie I C 1240/11 Sądu Okręgowego w Krakowie).

Spadkodawczyni podpisywała się oprócz imienia i nazwiska, także samym nazwiskiem w brzmieniu (...) (dowód: list spadkodawczyni do pani S. z 15 marca 1988r. i koperta z datownikiem poczty w K. z 11 lutego 1993r. k.63).

Spadkodawczyni chciała przekazać mieszkanie w K. wnukowi (...) (dowód: list A. P. do państwa K. z 15 lipca 2008r. k.63).

Mając na względzie wszystkie dotychczasowe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja wnioskodawcy jest uzasadniona.

Wbrew stanowisku Sądu Rejonowego wnioskodawca miał podstawy do skutecznego żądania zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. P., które zapadło 21 grudnia 2009r. w sprawie I Ns 621/09.

Wnioskodawca wprawdzie był uczestnikiem tamtego postępowania jednakże swoje żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w pierwszym postępowaniu, bowiem dopiero w styczniu – lutym 2012r. jego matka E. Z. w dokumentach spadkodawczyni znalazła jej testament.

Słuszny jest zarzut apelacji dotyczący naruszenia przez Sąd pierwszej instancji prawa materialnego – art. 949 § 1 kc poprzez przyjęcie, że dokument sporządzony przez A. P. opatrzony datą 8 lipca 2004r. nie spełnia wymogów ważnego testamentu holograficznego o których mowa w tym przepisie.

Testament należy do czynności prawnych formalnych, co oznacza, że musi być sporządzony w formie przewidzianej ustawą a niezachowanie formy powoduje jego nieważność.

Przepisy kodeksu cywilnego regulujące formę testamentu mają moc bezwzględnie obowiązującą tzn. muszą być bezwzględnie przestrzegane przez spadkodawcę z uwagi na cel testamentu i fakt, iż staje się on skuteczny dopiero po śmierci testatora, kiedy on sam nie może potwierdzić rzeczywistej swojej woli.

Jedną z form testamentu zwykłego jest testament napisany w całości pismem ręcznym przez spadkodawcę, podpisany przez niego i opatrzony datą (art. 949 § 1 kc).

Taki ważny, w ocenie Sądu Okręgowego, testament sporządziła spadkodawczyni w dniu 8 lipca 2004r. i w testamencie tym powołała do dziedziczenia dwóch wnuków J. Z. i A. T..

Z zebranego przez sądy obu instancji materiału dowodowego wynika, że testament sporządzony na białej kopercie, w której znajdowała się przesyłka adresowana do wnioskodawczyni przez U. K. został napisany własnoręcznie przez A. P.. Testament został napisany takim samym charakterem pisma co inne dokumenty (listy notatki) co do których uczestnicy postępowania twierdzili, że pochodziły one od spadkodawczyni. Testament jest w całości spisany pismem ręcznym spadkodawczyni przy pomocy długopisu, wprawdzie o różnych kolorach, lecz nie ma to znaczenia dla ważności rozporządzenia na wypadek śmierci.

Nie ma znaczenia dla jego ważności, na jakim materiale zostało utrwalone pismo spadkodawczyni tzn., że testament został spisany na starej, zużytej kopercie, w której spadkodawczyni otrzymała przesyłkę listową.

Testament został opatrzony datą „8 lipca 2004r.” która jest trzykrotnie powtórzona: w treści rozporządzenia, na jego końcu przed podpisem wnioskodawczyni i na lewym boku koperty, co pozwala precyzyjnie ustalić kiedy testament został sporządzony.

W tym miejscu należy podzielić również i ten zarzut apelacji, w który mowa o błędzie w ustaleniach faktycznych Sądu Rejonowego, który nietrafnie przyjął, że testament jest opatrzony różnymi datami.

Pod treścią rozporządzenia znajduje się podpis testatorki (...). Podpis pod testamentem w zasadzie powinien składać się z imienia i nazwiska, jednakże może się ograniczyć tylko do nazwiska, a nawet nazwisko nie musi być napisane w pełnym brzmieniu.

Na znajdujących się w aktach sprawy dokumentach spadkodawczyni pisanych przez nią własnoręcznie podpisywała się albo imieniem i nazwiskiem (...) albo (...). Spadkodawczyni swój podpis umieściła pod rozporządzeniem swoim majątkiem na wypadek śmierci.

Jak wynika ze zgodnych zeznań uczestników postępowania E. Z., J. Z. i A. T. spadkodawczyni imieniem (...) zwracała się do wnuka J. Z., zaś drugiego wnuka A. T. nazywała (...) lub (...), (...). Nie ulega zatem wątpliwości, że osoby wymienione w treści testamentu i nazywane (...) i (...) to wnioskodawca i A. T..

Spadkodawczyni w dacie spisywania testamentu miała oszczędności w kilku bankach, dwa mieszkania: w K. i w M., była również właścicielką nieruchomości niezabudowanej w M. na P.. Uczestnicy nie mieli wątpliwości, że zapis w testamencie „(...) dla K.” oznacza właśnie tę nieruchomość.

Wprawdzie dokument spisany w dniu 8 lipca 2004r. nie zawiera nazwy „testament”, ale nie ma to znaczenia dla jego ważności, ponieważ ważna jest treść tego dokumentu. Poza tym na dokumencie tym widnieje zapis „ostatnia moja wola” podkreślony dwukrotnie czerwoną kredką bądź szminką. Pod treścią rozporządzenia majątkiem a przed datą i podpisem widnieje zapis „i proszę o mnie zapomnieć”, co również, w ocenie Sądu Okręgowego, wskazuje na to, że w dokumencie owym spadkodawczyni zadysponowała całym swoim majątkiem, będącym wówczas w jej posiadaniu, na wypadek śmierci. Spadkodawczyni najpierw podliczyła z boku koperty aktywa, które miała w Banku (...), na 21.188 zł, po czym we właściwym tekście rozporządzenia dodała do tej sumy oszczędności w Banku (...) 65.300 zł, 10.000 zł

w Banku w K., co dało razem 96.488 zł. Do tej kwoty doliczyła 1.000 euro w Banku w K. i zadysponowała całą tą sumą „to wszystko do wybrania dla K. babcia”. Dalej zapisała „mieszkanie w M. i (...) dla K.”, zaś „mieszkanie w K. dla D.”. Zatem nie ulega wątpliwości, że spadkodawczyni na tej kopercie dokonała rozporządzenia majątkowego i zdecydowała o losach swego majątku na wypadek śmierci.

Spadkodawczyni nie określiła w testamencie udziałów poszczególnych spadkobierców powołanych do dziedziczenia, lecz podała jakie konkretne składniki majątkowe mają przypaść każdemu spadkobiercy.

Zatem kierując się wskazaniem zawartym w art. 948 § 1 kc Sąd Okręgowy stosownie do art. 960 kc ustalił wielkość udziałów obu spadkobierców dokonując wykładni testamentu w ten sposób, że zsumował wartości poszczególnych wymienionych w testamencie składników majątku (kwotę 96.488 zł + 4.000 zł jako równowartość 1.000 euro), według operatów szacunkowych określających wartość rynkową nieruchomości sporządzonych do sprawy I Ns 897/10 Sądu Rejonowego w Myślenicach, a następnie odniósł wartość nieruchomości w K. (tj. 53.100 zł) do wartości całego majątku (388.588 zł) co pozwoliło ustalić udział A. T. w spadku na (...), a udział J. Z. na (...).

Z zeznań świadków przesłuchanych przez Sąd Okręgowy w Krakowie w sprawie I C 1240/11 wynika, że spadkodawczyni mówiła im, że sporządziła testament, wielokrotnie powtarzała, że mieszkanie, aczkolwiek tutaj zeznania świadków nie były zgodne, gdyż różnie określali które mieszkanie ma przypaść wnukowi, ma być dla wnuka K..

Mając więc na uwadze motyw, wolę i świadomość spadkodawczyni w dniu sporządzenia testamentu oraz fakt, że jego forma odpowiada wymaganiom z art. 949 § 1 kc Sąd Okręgowy uznał, że jest to ważny i skuteczny testament, którego ważności uczestnicy postępowania nie zakwestionowali.

Wobec powyższego na podstawie przepisu art. 679 § 1 i 3 kpc Sąd Okręgowy skorygował wadliwe prawomocne postanowienie spadkowe z 21 grudnia 2009r., które zapadło w sprawie I Ns 621/09 Sądu Rejonowego w Kłodzku i ustalił krąg spadkobierców uprawnionych do dziedziczenia po A. P. na podstawie jej testamentu własnoręcznego z 8 lipca 2004r., zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym.

Z tych przyczyn Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone postanowienie z mocy art. 385 kpc i orzekł jak na wstępie.